

## บทที่ ๕

### สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง “ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร และเพื่อนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๕๓ คน โดยทำการสุ่มแบบกระจาย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionare) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติทดสอบค่าที (t-test) และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: F-test) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูปผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

##### ๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น ๓๕๓ คน ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๒๐๗ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕๘.๖ รองลงมาเป็นเพศชาย มีจำนวน ๑๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๔ ตามลำดับ

ด้านระดับชั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีจำนวน ๒๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐ รองลงมาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีจำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ และสุดท้ายอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีจำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖ ตามลำดับ

ด้านเกรดเฉลี่ย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีเกรดเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๐๐ มีจำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๘.๐ รองลงมามีเกรดเฉลี่ย ๓.๐๑ – ๓.๕๐ มีจำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘ มีเกรดเฉลี่ย ๒.๐๑ – ๒.๕๐ มีจำนวน ๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑ มีเกรดเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๐๐ มีจำนวน ๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ มีเกรดเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๐๐ มีจำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๘ มีเกรดเฉลี่ย ๑.๐๑ – ๑.๕๐ มีจำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑ และมีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า ๑.๐๐ มีจำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๑ ด้าน คือ ด้าน จิตตะ รองลงมา คือ ด้านฉันทะ และด้านวิริยะ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือด้าน วิมังสา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้านฉันทะ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๙ ข้อ ได้แก่ นักเรียนมีความรักในโรงเรียนที่ตนเรียน และนักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงาน กลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และนักเรียนประพฤติตนถูกต้องตามระเบียบด้วยความพึงพอใจรักและ ศรัทธาในสถาบัน และนักเรียนช่วยเหลืองานของโรงเรียนด้วยความพึงพอใจ และนักเรียนพึงพอใจใน ความรู้ของคุณครูประจำวิชา และนักเรียนพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคุณครูผู้สอน และ มีความพึง พพอใจในการเลือกกิจกรรมมีความเพียรในการศึกษามีความคิดที่ฉลาดใช้ปัญญาในการรอบรู้ และ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้ด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ และนักเรียนเอาใจใส่ใน การเรียนอยู่เสมอ ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนพอใจในการเรียนทุกวิชา เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้านวิริยะ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก ๙ ข้อ ได้แก่ เมื่อนักเรียนรู้สึกท้อในเวลาเรียนหรือเหนื่อยกับการเรียน จะเตือนตนด้วยการสร้างแรงกระตุ้นให้กับ ตนเอง รองลงมาคือ นักเรียนมีความอดทนต่อการเรียนการสอน และนักเรียนมีความขยันบากบั่นอาจ หาญเข้มแข็งอดทนในการทำงานจนงานสำเร็จ และนักเรียนมีความพากเพียรไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้ และนักเรียนสนใจกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งภายในภายนอกห้องเรียนด้วยความกระตือรือร้น และ นักเรียนมีความพากเพียรในการเรียน และนักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาอย่างสม่ำเสมอ และนักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และนักเรียนมีความพยายามในการเรียนถึงแม้ วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนไม่พูดคุยเรื่อง อื่นใดที่นอกเหนือจากครูสอน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้านจิตตะ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๑๐ ข้อ ได้แก่ นักเรียนมีสมาธิระะ กตัญญูรู้คุณด้วยจิตคารพรักใคร่ในครูอาจารย์ รองลงมาคือ นักเรียน ช่วยเหลือครูในการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรและเต็มใจ และนักเรียนคิดตอบแทนคุณของ โรงเรียนที่ตนเรียนเสมอ และนักเรียนมีความคิดที่จะปฏิบัติต่อระเบียบโรงเรียนอย่างถูกต้อง และ นักเรียนช่วยดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนด้วยจิตสำนึก และนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ใน รายวิชานั้นๆ และนักเรียนแก้ไขงานที่บกพร่องให้ดียิ่งขึ้นด้วยการคิดไตร่ตรองประเมินค่าคิดค้นหา แนวทางพัฒนาให้ดีขึ้น และนักเรียนเอาใจใส่ต่องานที่ได้รับมอบหมายด้วยการอุทิศตัวอุทิศใจให้งาน

จนบรรลุเป้าหมาย และนักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จะทำเรื่องอื่น ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนตั้งใจเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้วยการอุทิศตัวและอุทิศใจใฝ่เรียนรู้ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๖ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ด้านวิมังสา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน ๗ ประเด็น ได้แก่ นักเรียนเข้าห้องเรียนตรงเวลาในการใคร่ครวญแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง รองลงมานักเรียนใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างประหยัดและรู้คุณค่าด้วยการไตร่ตรอง ใคร่ครวญประเมินค่า และนักเรียนมีความฝึกฝนในการเรียนมาก และเมื่อนักเรียนเรียนวิชาใด ๆ ก็ตาม จะคิดพิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลที่ถูกต้องพร้อมกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมเสมอ และนักเรียนมีการตรวจตราหาเหตุผลเพิ่มมากขึ้น และนักเรียนใช้ปัญหาพิจารณาใคร่ครวญก่อนทำงานทุกครั้ง และนักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่ง และส่งงานสม่ำเสมอ และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่ นักเรียนมีความพยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ และนักเรียนมีความพยายามและฝึกฝนการอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้น ส่วนข้อที่นักเรียนมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ นักเรียนเข้าห้องสมุดสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งด้วยจิตระหนักคั่นคว้าแสวงหาความรู้เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๑.๗ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๔ ด้าน จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t - test) โดยภาพรวม พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านฉันทะ,ด้านวิริยะ และด้านวิมังสา

๕.๑.๘ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับชั้นและเกรดเฉลี่ยโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance ANOVA) สรุปได้ดังนี้

๑. จำแนกตามระดับชั้น ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ยกเว้นด้านฉันทะและจิตตะที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. จำแนกตามเกรดเฉลี่ย ทั้ง ๔ ด้าน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ ๐.๐๑ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๙ ข้อเสนอแนะแนวทาง สรุปได้ดังนี้

ก. ด้านฉันทะ ข้อเสนอแนะคือ คุณครูไม่ควรพูดนอกเนื้อหาสาระมากเกินไป เพราะจะทำให้เด็กนักเรียนเบื่อและไม่สนใจในการเรียนรู้

ข. ด้านวิริยะ ข้อเสนอแนะคือ คุณครูควรมีวิธีสอนที่หลากหลาย ควรมีสื่อการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้

ค. ด้านจิตตะ ข้อเสนอแนะคือ ควรแนะนำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

ง. ด้านวิมิงสา ข้อเสนอแนะคือ ควรสอนให้คิดด้วยหลักการและเหตุผล สมเหตุสมผลหรือไม่

## ๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง “ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ได้ข้อสรุปที่มีประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจสมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ อภิปรายผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑. ด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีความพึงพอใจ มีความรักในการเรียนการสอนและในรายวิชานั้นๆ รวมไปถึงมีความพึงพอใจและรักในโรงเรียนของตนเอง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุณันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ผลจากการศึกษาในพื้นที่ตำบลบ้านเกวียนของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผานั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างชาวบ้านเกวียน มีความพึงพอใจ มีความรักในอาชีพการงาน(ฉันทะ) ทำให้ชาวบ้านเกวียนได้ทำงานในอาชีพที่ตนเองรักอย่างต่อเนื่อง และนำมาซึ่งความสำเร็จในกิจการงานอาชีพ และกลุ่มคนที่เลิกหรือหยุดกิจการนั้นมักบ่นพร่องในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ข้อใดข้อหนึ่งโดยเฉพาะข้อที่ ๑ - ๒ และเมื่อวิเคราะห์ถึงกลุ่มที่มีพื้นฐานอาชีพ (ความรู้ต่างกัน) ก็พบว่าทั้ง ๓ กลุ่ม สามารถประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวในการทำงาน<sup>๑</sup> และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต)<sup>๒</sup> ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้ ฉันทะ: รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้นและทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่มีใช้สักว่าทำพอให้เสร็จ ๆ หรือ เพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. ด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการมุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนการสอนให้เด็กนักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ ทำให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาตรี แนวจำปา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรที่มีวิริยะ ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับมาก มีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันส่วน

<sup>๑</sup> พระสุณันท์ กิตติสัทโท (สายพิมพ์พงษ์), “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน ศึกษากรณีผู้ทำเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

<sup>๒</sup> พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *ธรรมบุญชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

บุคลากรที่มีอายุและรายได้ต่อเดือนต่างกันมีการประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ โดยภาพรวมแตกต่างกันสรุปได้ว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ<sup>๓</sup> และสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์**<sup>๔</sup> ได้กล่าวถึง วัริยะ คือ ความเพียร ความขยันในการทำงาน การใช้ความเพียรมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประเภทของงาน วัริยะเกิดขึ้นตามระดับของฉันทะ ยังมีฉันทะเพิ่มขึ้น วัริยะก็จะเพิ่มขึ้นตาม อุปสรรคของวัริยะ คือ ความเกียจคร้าน ไม่ยอมสู้กับอุปสรรคหรือเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมแล้วจึงเลิกไม่ทำงาน วิธีแก้ไข คือ สร้างฉันทะให้เกิดขึ้นมาก ๆ ฉันทะจะช่วยหนุนวัริยะให้กล้าแข็งขึ้น เช่น การคบเพื่อนที่ขยัน ละเว้นการมั่วสุมกับคนที่เกียจคร้าน

๓. ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการมุ่งเน้นวิธีการและหลักการสอนเพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ในการคิดวิเคราะห์ พร้อมกับนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง และรู้จักคิดทบทวนในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเอง ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณิชาภัทร เงินจตุรัส** ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการประยุกต์ใช้ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิด เอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็น ความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอิทธิบาท ๔ ที่มีต่อผู้บริหาร และครูรวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖<sup>๕</sup> และสอดคล้องกับแนวคิดของ **ว.วชิรเมธี**<sup>๖</sup> ได้กล่าวไว้ว่า จิตตะคือ จดจำจ่อจิตหมายความว่าทำอะไรก็ตามให้เจาะลงไปปักใจลงไปในเรื่องนั้นอย่างลึกซึ้งอย่างมุ่งมั่นอย่างจริงจังและอย่างทุ่มเทใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้นคนนั้นจะประสบความสำเร็จ พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างของนักวิจัยชั้นยอดของโลกพระองค์ทรงสามารถสร้างปัญญาขึ้นมาใหม่จากเหตุการณ์ที่คนทั้งหลายมองไม่เห็นว่าเป็นทางมาของปัญญาได้อย่างไรหากเราดูจากพุทธประวัติได้ก็จะพบว่าสาเหตุที่ทำให้พระพุทธเจ้าแต่เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวชก็เป็นเพราะว่าพระองค์ทรงรู้จักใช้ปัญญาในเชิงสร้างสรรค์อันได้แก่การรู้จักคิดเชิงวิเคราะห์

<sup>๓</sup> ชาตรี แนวจำปา, “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

<sup>๔</sup> ปรีชา ช่างขวัญยืน และวิจิตร เกิดวิศิษฐ์, **หนังสือเรียนสังคมศึกษา สอ๑๔ พระพุทธศาสนาสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น**, ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๒๙ - ๓๑.

<sup>๕</sup> ณิชาภัทร เงินจตุรัส, การประยุกต์หลักอิทธิบาท ๔ ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น, **ปริญญา พุทธศาสนมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, บทคัดย่อ.

<sup>๖</sup> ว.วชิรเมธี, **คนสำราญงานสำเร็จ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

๔. ด้านวิม้งสา อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการมุ่งเน้นสอนให้เด็กนักเรียนรู้จัก คิด วิจัย ไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจลงมือทำ และการไตร่ตรองหาหลักเหตุผลจนนำมาใช้และพยายาม แก้ไขปัญหาการงานจนประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ งานวิจัยของ **สถิต รัชปต์** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอภิปาธ ๔ ไปใช้ในการ ศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุหส์” ผลการศึกษาพบว่าความเข้าใจในวิม้งสา คือ ความไตร่ตรอง โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีปฏิบัติ นั้น พบว่า นักศึกษา คุุหส์ส่วนใหญ่ได้ให้ทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นแล้ว เป้าหมายที่ตั้งไว้คือ ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องใช้วิม้งสา คือการไตร่ตรองหาเหตุผลพยายามแก้ไข้ปัญหาการงานก็จะ ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด<sup>๗</sup> และสอดคล้องกับแนวคิดของ **อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศวรธรรม**<sup>๘</sup> ได้กล่าวถึง วิม้งสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณา เหตุผล และกระบวนการทำงาน วิม้งสาเป็นผลของจิตตะ คือ เมื่อตรวจตราดูแล้วเห็นว่าการงานบกพร่อง หรือผิดวัตถุประสงค์ก็ จัดการแก้ไข ความบกพร่องและทำงานให้ตรงวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่งก็พิจารณาเหตุผลในการ ทำงานตามขั้นตอนงานที่ลงมือทำแล้วนั้นได้ผลเป็นขั้นๆอย่างไร เป็นผลที่พึงปรารถนาหรือไม่ ถ้าได้ผล ไม่เป็นที่น่าพอใจหรือได้ผลไม่พึงปรารถนาก็จัดการแก้ไข

### ๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาการจัดการเรียนการสอน ตามหลักอภิปาธ ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตตอนเมือง กรุงเทพมหานคร มี ๔ คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิม้งสา และนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในระดับมาก ทุกด้าน

ฉะนั้น การจัดการเรียนการสอนควรมีการมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียน สำนึกรัก ในโรงเรียนของตนเองพร้อมมุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ให้เด็กนักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชา ต่าง ๆ พร้อมมีการมุ่งเน้นวิธีการและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์ พร้อมก็นำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน และความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการคิดทำสิ่งใหม่ ๆ มุ่งเน้นวิธีการและหลักการ ในการ คิดวิเคราะห์ พร้อมก็นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจากการประยุกต์ใช้หลักธรรมของอภิปาธ ๔ ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยมีจิตตะและวิม้งสาเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้การ เอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การสอนครบ สมบูรณ์ เหมาะแก่การสอนในทุกด้านให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

<sup>๗</sup> สถิต รัชปต์, “การประยุกต์หลักอภิปาธ ๔ ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุหส์”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘).

<sup>๘</sup> อมร โสภณวิเชษฐวงศ์ และกวี อิศวรธรรม, **หนังสือเรียนสังคมศึกษารายวิชา ส๐๑๘ - ส๐๑๙ พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๓.

## ๕.๔ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงจากผลวิจัยและจากความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งสรุปประเด็นได้ ดังนี้

### ๕.๔.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนสำนึกรัก ในโรงเรียนของตนเอง
๒. มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ ให้แก่นักเรียนอยากเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ
๓. มุ่งเน้นวิธีการและหลักการ ในการคิดวิเคราะห์ พร้อมก็นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
๔. มุ่งเน้นสอนให้แก่นักเรียน คิด วินิจฉัย ไตร่ตรอง ก่อนตัดสินใจลงมือทำ

### ๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง กรุงเทพมหานคร
๒. ควรศึกษาปัญหาและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔
๓. ควรศึกษาแนวทางการแก้ไขการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท ๔ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครองนักเรียน